

УДК 811.161.2'42'373:27-243.65

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/86-3-38>

Марія ФЕДУРКО,

orcid.org/0000-0002-1148-3867

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри фундаментальних дисциплін початкової освіти
Дрогобицького державного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) mfedurko@ukr.net*

Віра КОТОВИЧ,

orcid.org/0000-0001-6370-8135

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови
Дрогобицького державного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) virako@ukr.net*

АД'ЕКТИВНІ СУБСТАНТИВАТИ В КНИЗІ ПРИПОВІСТЕЙ СОЛОМОНОВИХ: ФОРМАЛЬНО-СЕМАНТИЧНЕ Й ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПРОЧИТАННЯ

У статті досліджено Книгу Приповістей Соломонових у перекладі І. Огієнка з погляду представленості в її лексиконі ад'єктивних субстантиватів (АС), тобто одиниць, утворених шляхом переходу прикметників / дієприкметників у іменники. Її **мету** окреслено так: з тексту Книги Приповістей Соломонових виокремити субстантивовані прикметники / дієприкметники та здійснити аналіз їхніх формально-і лексико-семантичних особливостей та функційного навантаження. У процесі аналізу встановлено, що зазначені одиниці в тексті Приповістей становлять у кількісному плані доволі суттєвий компонент його словника (майже 120 одиниць). Показано, що з формально-семантичного погляду – це одиниці, вжиті у формі чоловічого роду однини та у формі множини, а також у формі середнього роду. Засвідчено, що перші (чоловічого роду й множини) та другі (середнього роду) різняться своїми лексико-семантичними характеристиками. На підставі усталеної в українському мовознавстві традиції в дослідженні їх об'єднано у дві лексико-семантичні групи (ЛСГ) – «Назви осіб» та «Назви конкретних предметів чи абстрактних понять». До першої віднесено АС семи лексико-семантичних підгруп (ЛСПідгруп): «Назви осіб за інтелектуальними їх характеристиками», «Назви осіб за морально-етичними їх характеристиками», «Назви осіб за їхнім майновим статусом», «Назви осіб за рисами характеру», «Назви осіб за фізичними характеристиками», «Назви осіб за спорідненістю, свояцтвом, близькістю» «Назви осіб за віком»), а другу – однієї («Назви абстрактних понять»). Встановлено, що кожна з ЛСПідгруп різняться між собою чисельністю репрезентантів та частотою їх уживання. Продемонстровано, що серед АС кожної з підгруп наявні слова-синоніми й слова-антоніми. Підтверджено здатність антонімних пар слугувати засобом створення антитези, а слів-синонімів – увиразнювати риси характеру людей та ознаки відповідних суспільних явищ. Доведено, що перекладач скористався АС обох ЛСГ не тільки з метою уникнути повторення іменників найзагальнішого значення (чоловік, син, люди, сини), а й з емоційно-експресивною настановою: надати своєму текстові експресії, щоб кожна з Соломонових настанов була «почута» сучасниками й нащадками і щоб стала для них керівництвом до дії.

Ключові слова: ад'єктивні субстантивати, Біблія, Книга Приповістей Соломонових, компонентний аналіз, лексико-семантична група, парадигматика, переклад.

Mariia FEDURKO,

orcid.org/0000-0002-1148-3867

*Doctor of Philology, Professor,
Professor at the Department of Primary Education Fundamental Disciplines
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) mfedurko@ukr.net*

Vira KOTOVYCH,

orcid.org/0000-0001-6370-8135

*Doctor of Philology, Professor,
Head of the Chair of Ukrainian Language
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) virako@ukr.net*

ADJECTIVAL SUBSTANTIVES IN THE BOOK OF SOLOMON'S PROVERBS: A FORMAL-SEMANTIC AND LEXICAL-SEMANTIC ANALYSIS

The article examines the Book of Solomon's Proverbs in I. Ohienko's translation from the point of view of the existence of adjectival substantives (AS) in its lexicon, i.e., units formed by the transition of adjectives / participles into nouns. The

purpose of the article is to distinguish substantive adjectives / participles from the text of the Book of Solomon's Proverbs and to analyze their formal, lexical and semantic features and functional load. It has been established that these units in the text of Proverbs constitute a rather significant component of its vocabulary (almost 120 units). It has been shown that these units used in the masculine singular and plural forms, as well as in the neuter form from the formal and semantic point of view. It is confirmed that the first group (masculine and plural forms) and the second group (neuter forms) differ in their lexical and semantic characteristics. Based on the established tradition in Ukrainian linguistics, these units are classified into two lexical-semantic groups (LSGs): 'Names of persons' and 'Names of concrete objects or abstract concepts'. The first group includes adjectival substantives from seven lexical-semantic subgroups (LSSGs): 'Names of persons by intellectual characteristics,' 'Names of persons by moral and ethical traits,' 'Names of persons by property status,' 'Names of persons by character traits,' 'Names of persons by physical characteristics,' 'Names of persons by kinship or closeness,' and 'Names of persons by age.' The second group comprises one subgroup: 'Names of abstract concepts'. It has been established that each of the lexical-semantic subgroups differs in the number of representatives and the frequency of their usage. It is demonstrated that within each subgroup of adjectival substantives, there are both synonyms and antonyms. The ability of antonym pairs to serve as a means of creating antithesis is confirmed, while synonyms contribute to emphasizing personal character traits and features of corresponding social phenomena." It has been proven that the translator employed adjectival substantives from both lexical-semantic groups not only to avoid repetition of general nouns (such as 'man,' 'son,' 'people,' 'sons'), but also with an emotional and expressive intention: to impart expressiveness to the text so that each of Solomon's teachings would be 'heard' by contemporaries and future generations, serving as a guide for action.

Key words: adjectival substantives, Bible, Solomon's Book of Proverbs, componential analysis, lexical-semantic group, paradigmatics, translation.

*І не знецінюйте коштівне,
не загубіться у юрбі.
Не проміняйте неповторне
на сто ерзаців у собі!
(Л. Костенко)*

Постановка проблеми. Ми скористалися цими рядками з вірша Ліни Костенко як епіграфом до нашої розвідки не лише тому, що вони за своїм змістом суголосні тому творові, на матеріалі якого вона виконана, а й для демонстрації життєвості того лінгвістичного процесу і явища, про які в ній ітиметься, – субстантивації ад'єктивів як одного зі способів збагачення лексичного складу мови та її зображально-виражальних можливостей.

Аналіз досліджень. Останнє тридцятиріччя в україністиці позначене суттєвим зацікавленням особливостями мови сакральних текстів, Біблії як найважливішої й найвеличнішої з книг людства, релігійного стилю загалом, що пояснюємо зміною політичних і світоглядних орієнтирів українського суспільства. Досліджувано, зокрема, історію українських перекладів Біблії (В. Німчук) як гіпертексту, створюваному протягом століть (Котович, Федурко, 2024); аналізовано особливості лексичного їх складу, фразеології, системи образів, тропеїстики і стилістики (Т. Ботвин, В. Котович та М. Федурко, М. Лесюк, В. І. Лобачова, С. Лук'янчук, Н. Піддубна, Н. Сологуб); специфіку біблійного антропонімікону (Г. Тимошик), церковної, богословської, церковно-обрядової термінології (Н. Бабич, С. Бібла, Н. Пуряєва); простежено провідні концепти сфери сакрального та способи їхньої вербалізації (Т. Вільчинська, П. Мацьків, Н. Мех, М. Скаб); обґрунтовано доречність виокремлення теолінгвістики як самостійної синтетичної науки про проблеми взаємодії мови й релігії (Піддубна, 2020: 29).

Явище субстантивації теж неодноразово було об'єктом лінгвістичних студій – це засвідчують

розвідки І. Вихованця, В. Гринчишина, В. Денисюка, У. Добосевич, О. Тараненка та багатьох інших дослідників. У них розкрито природу цього явища (Вихованець, 2004; Гринчишин, 1965; Тараненко, 2004); проаналізовано його різновиди (Гринчишин, 1965; Добосевич, 2011), функціонально-стилістичний потенціал субстантивованих одиниць (Бойко, Давиденко, 2020; Заєць, 2017); наголошено на дискурсивній їх активності, пов'язаній із демонстрацією специфіки людського мислення та закону економії «мовних зусиль мовця» (Денисюк, 2020: 175); засвідчено представленість згаданих одиниць у різних жанрах релігійного стилю (Антонів, 2000; Пишна, 2014). Проте на матеріалі текстів Біблії процеси субстантивації та їхні результати не простежувано, що й визначає актуальність нашої розвідки.

Мета статті – з тексту Книги Приповістей Соломонових (у перекладі І. Огієнка) виокремити субстантивовані прикметники, здійснити аналіз їхніх формально- і лексико-семантичних особливостей та функційного навантаження.

Виклад основного матеріалу. Книга Приповістей Соломонових (івр. מִשְׁלֵי «*Мішле(й)*»), лат. *Parabolaе Salomonis*, грец. Παροιμία Σαλωμωντος), а за визначенням бібліїстів, Книга настанов у практичній мудрості – це 918 віршів, об'єднаних у 31 розділ, а ці останні – у п'ять частин. Соломон (івр. שְׁלֹמֹה, Шломо – 'світ; мир', бл. 967–928 до н.е.) – один із синів царя Давида, народжений від дружини-красуні Вірсавії, третій юдейський цар, легендарний упродовж 40 років правитель Ізраїльського царства, розквітлого під його орудою, і людина небувалої мудрості, яка, за переказами й легендами, розуміла мову тварин і птахів, уміла розпізнати брехунів і кривдників та вершила справедливий суд. Про нього оповідає Перша книга царів: що Господь «міцно поставив» його і «поса-

довив <...> на троні <...> батька Давида»; що прохав він у Бога не багатства чи днів довгих і перемог над ворогами, а лише мудрості («Даруй же Своєму рабові серце розумне, щоб судити народ Твій, щоб розрізняти добре від злого, бо хто потрапить керувати цим великим народом Твоїм» (1-я Цар. 3:9)); що вимолвив не тільки «серце мудре та розумне», але й багатство й славу нечувані (1-я Цар. 3:12–13); що «був він мудріший від усякого чоловіка», «проказав три тисячі приказок, а пісень його було – тисяча й п'ять» (1-я Цар. 5:11–12) і що «приходили від усіх народів, щоб послухати Соломонову мудрість» (1-я Цар. 5:14), бо ж «не було речі, не знаної цареві» (1-я Цар. 10:3).

У тому, що Приповіді Соломонові – Книга настанов у практичній мудрості, переконуємося з перших її віршів, де одиниці з коренем *мудр-* (*мудрий, мудрість, премудрість, мудрець*) виконують функцію стрижневих, а отже, і текстотвірних, пор.: «Цілеспрямовано введені в текст різноформантні деривати, які конкретизують загальну семантичну ідею, носієм якої є коренева морфема, <...> забезпечують інтеграцію тексту об'єднання його частин у єдине ціле» (Грещук, 2022: 144).

Соломон – автор не всієї (хоч і більшої) частини Книги Приповістей (розділи 1:1–22:16; 25–29). Розділи 30–31 належать творцям з-поза меж Ізраїлю – відповідно массеянинові Агуру, синові Якея, та цареві Лемуїлу з Масси (Біблійні книги) – це підтверджують підзаголовки до них: «Приповіді Агурові» та «Приповіді Лемуїлові: Чеснотна жінка» відповідно. Щодо розділів 22:17–24:34, виокремлених у Частину третю, то припускають, що Соломон лише зібрав матеріал для неї, тоді як упорядкували піддані царя Єзекії (івр. מְלֶכֶת – ‘Господь – моя сила’; 739/41–687 до н.е.), котрий «мав ... успіх в усіх своїх ділах», бо «впокорився в пишноті серця свого» перед Господом (2 Хр., 32:26–30)), пор.: «І оце Соломонові приповіді, що зібрали люди Єзекії, царя Юдиного» (Пр., 25:1).

Побіжний огляд мови Книги Приповістей Соломонових у перекладі І. Огієнка засвідчив велику кількість у ній (майже 120 одиниць) АС, тобто іменників, утворених морфолого-синтаксичним способом внаслідок переміщення переважно прикметників та деяких дієприкметників (*померлі, узяті на смерть, гноблені, утискувані, шукаючі*) у субстантивну реченнєву позицію без будь-якої їх формальної видозміни – початковий, або синтаксичний, за І. Вихованцем, ступінь транспозиції слова однієї частини мови в іншу, на противагу морфологічному й семантичному (Вихованець, 2004: 115). Важливо, що в перекладах цього твору іншими авторами цих одиниць теж не бра-

кує. Як приклад наведемо одні з перших рядків Приповістей у перекладі П. Куліша та І. Пулюя: <...> *Щоб мудрий вислухав і став іще мудрішим, а розумний щоб знайшов мудрі ради* (БК) чи І. Хоменка: <...> *щоб мудрий слухав і зростав у знанні, розумний придбав здорові засади* (БХ).

Явище субстантивації та його результати здавна відомі не лише українській мові, а й іншим слов'янським (Денисюк, 2020: 165). У зарубіжному мовознавстві їх уважають різновидом конверсії (Manova, 2005). Так само трактує їх і дехто з українських мовознавців, наприклад, В. Засць (2017).

Для синтаксичного переходу прикметника / дієприкметника в іменник, необхідна, за І. Вихованцем, «вихідна синтаксична одиниця-конструкція – субстантивне словосполучення», стрижневий компонент якого іменник, а залежний – транспоновані прикметник чи дієприкметник (Вихованець, 2004: 116). «Основний тип відприкметникової синтаксичної (тобто морфологічно незавершеної) субстантивації, – наголошує вчений, – реалізується шляхом редукції опорного іменника у вихідному словосполученні і перетворення залежного прикметника на позиційний (синтаксичний) іменник з одночасною заміною залежних від іменника граматичних категорій відмінка, числа і роду на власне-іменникові, незалежні» (Вихованець, 2004: 116). Серед цих категорій визначальна роль належить відмінкові як найактивнішому «в оформленні формально-граматичної предметності» (Загнітко, 1996: 10). Суттєвими характеристиками АС треба визнати втрату ними загальнокатегорійного значення статичної ознаки й набуття значення предметності, поширюваної на назви не тільки конкретних, а й абстрактних понять (Бойко, Давиденко, 2020: 187). Тож перехід прикметника / дієприкметника в іменник не є механічним переміщенням, для нього важливий також і семантичний критерій (Денисюк, 2020: 171–172), підтверджений функціями підмета чи додатка на формально-семантичному рівні речення.

Дослідники субстантивації розрізняють, крім того, закономірний (постійний, узуальний) і оказіональний її різновиди (Добосевич, 2011). Закономірна субстантивація має не лише мовленнєвий, а й мовний статус, засвідчений фіксацією відповідних лексем у словниках тлумачного типу, хоч здебільшого не як омонімів, а як полісемантів. Не тотожні АС також у формально-семантичному плані, позаяк одні з них функціонують у формі середнього роду з абстрактно-предметним і/або конкретно-предметним значенням, а інші – у формі чоловічого / жіночого роду, множини та зі значенням особи. До того ж репрезентанти обох

формально-семантичних типів можуть бути як непохідними одиницями, так і похідними.

Серед зафіксованих нами в тексті Приповістей Соломонових АС наявні одиниці, не тотожні як у плані узуальності / okazіональності, так і з погляду їхніх формально-семантичних характеристик. На підтвердження першого різновиду нетотожності скористаємося АС *мудрий* / *мудрі*, що разом з *розумний*, *премудрий* / *премудрі*, *праведний* / *праведні*, *безбожний* / *безбожні* формує клас ключових лексем цього твору, та його антонімом *безглуздий* / *безглузді*, пор.: *Вірить безглуздий в кожнісіньке слово, а мудрий зважає на кроки свої* (Пр., 14:15).

Фіксуючи лексему *мудрий* як багатозначне слово, Словник української мови в дефініції першого лексико-семантичного варіанта наводить і значення її морфолого-синтаксичного деривата, пор.: «**МУДРИЙ**, а, е. 1. Наділений, обдарований великим розумом; який має значний життєвий досвід; розумний, досвідчений; // у знач. ім. мудрий, рого, ч. Про розумну, досвідчену людину» (СУМ, 1973: 819). Зазначене характеризує також семантичну структуру слів-синонімів *розумний* (СУМ, 1977: 844), *премудрий* (СУМ, 1976: 537) та антоніма *безумний* (СУМ, 1970: 151). Натомість у дефініції лексичного значення однозначного прикметника *безглуздий* такого складника не виявляємо, див.: «**БЕЗГЛУЗДИЙ**, а, е. Позбавлений глузду; нісенітний, дурний» (СУМ, 1970: 123). Отже, АС *безглуздий* / *безглузді* в тексті Приповістей Соломонових слід кваліфікувати як okazіональний дериват на протигагу АС *мудрий*, *премудрий*, *розумний*, *безумний* як узуальним одиницям словника.

Щодо відмінностей формально-семантичного плану, то в аналізованому тексті спостерігаємо АС двох різновидів: 1) уживані тільки у формі середнього або чоловічого роду і/чи множини з відповідним значенням (абстрактно- чи конкретно-предметне vs значення особи); 2) уживані у формах як середнього, так і чоловічого родів для вираження обох типів значення. Як приклади одиниць першого різновиду наведемо АС *текуче* в значенні 'усе, що здатне плинути, плисти; рідке': *Пий воду з криниці своєї і текуче з колодязя свого* (Пр., 5:15); *слушне* 'все, що відповідає істині; правильне, справедливе, розумне': *Мій сину, якщо твоє серце змудріло, то буде радіти також моє серце, і нутро моє буде тішитись, коли уста твої говоритимуть слушне* (Пр., 23:15–16); *лінивий* 'хто лінується, не любить працювати; ледачий': *Лінивий не оре із осені, а захоче в жнива – нічого нема* (Пр., 20:4); *терпеливий* 'хто здатний проба-

чати провини, недоліки, слабкості інших людей; вибачливий', *гнівливий* 'хто сповнений гніву' тощо: *Терпеливий у гніві – багаторозумний, а гнівливий вчиняє глупоту* (Пр., 14:29).

Підклас одиниць другого типу репрезентують АС *безбожне*, *шляхетне*, *зле*, *лихе*, *розумне*, *лукаве* vs *безбожний* / *безбожні*, *шляхетний*, *злий* / *злі*, *розумний* / *розумні*, *лихий*, *лукавий* тощо, пор., з одного боку, *шляхетне* в значенні 'щось довершене, досконале, елегантне': *Послухайте, я-бо шляхетне кажу, і відкриття моїх губ – то простота*, а з другого – *шляхетний* / *шляхетні* у значенні 'носій високих моральних якостей; добре вихований; благородний': *Непристойна безумному мова поважна, а тим більше шляхетному – мова брехлива* (Пр., 17:7).

У переліку виокремлених із тексту Приповістей АС фіксуємо одиниці з погляду сучасної мовної свідомості первісні, непохідні: *добрий*, *злий*, *лихий*, *мале*, *мудрий*, *прості*, *старі*, *убогий*, *хоробий*, *чистий*, *цирий* та вторинні (похідні), посталі шляхом афіксації на базі іменників: *безбожний*, *безумний*, *грішні*, *марнотне*, *милостивий*, *недоумкуватий*, *нечестивий*, *нещасний*, *нужденний*, *правдивий*, *примхливий*, *сильний*, *сонливий*; прикметників: *премудрий*, *нерозумний*, *нерозважний*; дієслів: *зрадливий*, *зажерливий*, *квапливий*, *коханий*, *кульгавий*, *текуче*, *терпеливий*, а також складанням основ різного частиномовного статусу з суфіксацією: *холоднокровний* чи (переважно) без неї: *дурноголовий*, *повносилий*, *простосердий*. Серед останніх виявляємо й деривати, створені І. Огієнком, тобто okazіоналізми: *гіркодух*, *злокий*, *криводорогий*, *простодорогий*.

З лексико-семантичного погляду серед АС перекладеної І. Огієнком Книги Приповісток домінують одиниці на позначення осіб за певними індивідуальними ознаками, ужиті або у формі чоловічого роду однини або у формі множини: *Мудрий бачить лихе – і ховається, а безумні йдуть – і караються* (Пр., 27:12). Це репрезентанти ЛСГ «Назви осіб».

Семантично ці одиниці співвідносні з субстантивними словосполученнями двох типів: а) «якісний прикметник / дієприкметник + іменник із найзагальнішим значенням 'особа чоловічої статі; чоловік; син'; б) «якісний прикметник / дієприкметник + іменник із найзагальнішим значенням 'люди; сини'». Це підтверджують відповідні фрагменти Книги Приповісток у перекладі І. Огієнка, що, побіч того, засвідчують більшу експресивність субстантиватів: *Не буде лінивий пекти свого полову, а людина трудяща набуде маєток цінний* (Пр., 13:27); *Коли підіймаються*

люди безбожні, людина ховається, а як гинуть вони, то множаться праведні (Пр., 28:28). Експресивність стає очевиднішою, якщо зіставити контексти, де те саме слово вжите І. Огієнком то як прикметник-означення при іменникові найзагальнішого значення *людина / люди*, то як АС, пор.: *Гнівлива людина роздражнює сварку, терпелива ж у гніві успокоює заколот* (Пр., 15:18) і *Терпеливий у гніві – багаторозумний, а гнівливий вчиняє глупоту* (Пр., 14:18). Це пов'язано з тим, що прикметники / дієприкметники в таких субстантивних словосполученнях значеннєво вагоміші, позаяк конкретизують наші уявлення про особу, якій приписувано ту чи ту з ознак, уможливають її ідентифікацію на тлі інших. З огляду на різноманітність цих ознак в аналізованій ЛСГ АС можна виокремити різні кількісно відмінні її підгрупи. Схарактеризуємо їх докладніше.

1. ЛСпідгрупа «Назви осіб за інтелектуальними їх характеристиками»

В Огієнковому перекладі Книги Приповістей цю лексико-семантичну підгрупу репрезентують АС, об'єднувальним елементом для яких, згідно з процедурою компонентного аналізу, слугує сема 'мисленнєва здатність людини': *безумний / безумні, безглуздий / безглузді, безтямні, дурноголовий, дурногубий, мудрий / мудрі, мудросердий, нерозумний / нерозумні, немудрий, нерозважний, недоумкуватий, премудрий / премудрі, розумний*. Вони, як випливає з переліку, не є ізольованими одиницями, а вступають між собою у два види парадигматичних відношень – синоніміїні: *мудрий, розумний, премудрий, мудросердий; немудрий, нерозумний, нерозважний, безумний, безглуздий, безтямний, дурноголовий, дурногубий, недоумкуватий, кривосердий* (див. примітку І. Огієнка (БО: 604): «С е р ц е – це розум, тому к р и в о с е р д и й – мало розумний») та антоніміїні: *мудрий – немудрий; мудрий – безглуздий, розумний – нерозумний, добросердий – дурногубий, розумний – безтямний; премудрий – безглуздий* тощо. Антоніми, пам'ятаємо, слугують засобом творення антитези – стилістичної фігури мови, «що полягає у протиставленні або зіставленні порівнюваних понять, явищ, ситуацій, образів, думок, картин шляхом поєднання їхніх мовних виражень в одному контексті для досягнення певного виражально-зображального ефекту» (ССЛ: 35). Виразною стилістичною прикметою аналізованого тексту є заснованість багатьох його віршів на антитезі, сформованій і за участю антонімів цієї семантичної підгрупи, наприклад: *Заповіді добросердий приймає, але дурногубий впаде* (Пр., 10:8); *В устах розумного мудрість знаходиться, а різка – на спині безтямного* (Пр., 10:13); *Хто з мудрими ходить,*

той мудрим стає, а хто товаришує з безумним, той лиха набуде (Пр., 13:20); *Вірить безглуздий в кожнісіньке слово, а мудрий зважає на кроки свої. Мудрий боїться й від злого вступає, нерозумний же гнівається та сміливий* (Пр., 14:15–16); *Нерозумні глупоту впадковують, а мудрі знанням коронуються* (Пр. 14:18). Трапляється, що позицію одного з компонентів такого протиставлення заміщає спільнокореневий із субстативом іменник, пор.: *На устах безумця галузка пихи, а губи премудрих їх стережуть* (Пр., 14:3).

2. ЛСпідгрупа «Назви осіб за морально-етичними їх характеристиками»

До цієї лексико-семантичної підгрупи відносимо такі з одиниць нашої добірки, які у своїй семантичній структурі містять сему (семи), які вказують на дотримання / недотримання носієм ознаки прийнятих у суспільстві норм і правил. Це, з одного боку, *богобійний* 'хто боїться Бога, не порушує закон, живе згідно з загальноприйнятими нормами й правилами', *безневинний* 'той, за ким немає жодної вини, жодного зла'; *праведний*, 'той, хто дотримується заповідей, моральних приписів якоїсь релігії', *справедливий* 'той, чиї дії та вчинки відповідають морально-етичним і правовим нормам', *невинний* 'хто не вчиняв злочину; морально чистий, непорочний', *неповинний* 'той, хто не має за собою жодної вини; чистий, непорочний', *чесний* 'той, хто наділений високими моральними якостями, правдивий', а з іншого – *безбожний* 'той, хто не дотримується божих приписів; безсовісний, безсоромний, злочинний', *винний* 'хто вчинив злочин, провинився у чому-небудь; винуватець', *грішний* 'той, хто має гріхи; кого характеризують непорядні вчинки', *несправедливий* 'той, хто діє всупереч морально-етичним і правовим нормам'. Відносимо до їхнього переліку й оказіоналізми *простодорогий* і *криводорогий* у значеннях відповідно 'той, хто живе за законом, праведно; чистий, непорочний' і 'той, хто ходить нечесними дорогами, порушуючи моральні норми і правила'. Підстави для такого тлумачення семантики цих лексем дають контексти їхнього вживання в аналізованому творі, пор.: *Насильник – огида для праведних, а простодорогий – огида безбожному* (Пр., 29:27); *Ліпше убогий, що ходить у своїй невинності, ніж криводорогий, хоч він і багач* (Пр., 28:6); *Хто ходить невинний, той буде спасений, а криводорогий впаде на одній із доріг* (Пр., 28:18). Суттєвою в цьому плані є й заувага І. Огієнка стосовно слів *ходити* й *дороги*, наведена в примітці до тексту: «Ходити в біблійній мові часто визначає жити, а дорога – життя, поступовання» (БО: 618).

Вірші Книги Приповістей засвідчують наявність і між АС цієї підгрупи парадигматичних відношень синонімічного (*праведний, богобійний, справедливий, чесний; грішний, безбожний; невинний, неповинний*) та антонімічного (*винний – невинний, справедливий – несправедливий, праведний – грішний, праведний – безбожний* тощо) планів, як і антитези, створюваної переважно за участю цих двох останніх: *Благословенство на голову праведного, а уста безбожним прикриє насильство* (Пр., 10:6); *Уста праведного – то джерело життя, а уста безбожним прикриє насильство* (Пр., 10:11); *Жодна кривда не трапиться праведному, а безбожні наповняться лихом* (Пр., 12:21); *До дому свого приглядається праведний, а безбожний доводить до зла* (Пр., 21:12), хоч інші протиставлення теж можливі: *Безбожні втікають, коли їм не женуться за ними, а справедливий безпечний, немов той левчук* (Пр., 28:1). Прикметно, що антоніми *праведний – безбожний* належать, як і *мудрий / мудрі, розумний / розумні, премудрий / премудрі, нерозумний / нерозумні* до найуживаніших у цьому творі: *праведний* (36 уживань), *праведні* (15), *безбожний* (33 вживання), *безбожні* (23). Крайню периферію цієї підгрупи формує словосполучення *шукаючи Господа* з АС в ролі стрижневого компонента, яка, за контекстом, синонімна АС *богобійний, праведний*, пор.: *Люди лихі правосуддя не розуміють, а шукаючи Господа все розуміють* (Пр., 28:5).

3. ЛСпідгрупа «Назви осіб за їхнім майновим статусом»

Цю лексико-семантичну підгрупу структурують АС *багатий, бідний / бідні, вельможні, небалай, неможливий, неможливий, неможливий, неможливий / неможливий, убогий / убогі* на підставі такого об'єднувального семантичного компонента, як 'багатство, статки', які прямо чи опосередковано засвідчені в їхніх дефініціях, пор.: *багатий* 'той, хто має велике багатство; цінності, гроші', *бідний* 'людина без статків, бідняк', *вельможний* 'той, хто знатний, має велике багатство і владу', *неможливий* 'той, хто не має великих статків, матеріально погано забезпечений', *неможливий* 'той, хто терпить нестатки; бідний', *убогий* 'той, хто не має статків; бідна людина'.

Сучасні тлумачні словники, як і Словник Грінченка, не фіксують лексеми *потребуючий*, на противагу субстантивату *неможливий*, див.: «Те саме, що неможливий» (СУМ, 1974: 335). Її виявляємо тільки в Словнику Є. Тимченка: «ПОТРЕБУЮЧИЙ, прил. Истец, проситель» (СТ 2, 2003: 194). Проте значення твірного дієслова *потребувати* «Відчувати потребу в кому-, чому-небудь, нестачу

чогось» (СУМ, 1976: 423), а також зміст того фрагмента Приповісток, у якому вжив І. Огієнко аналізований субстантиват (*Не стримуй добра потребуємому, коли в силі твоєї руки це вчинити, не кажи своїм ближнім: «Іди і знову прийди, а взавтра я дам», коли маєш з собою* (Пр., 3:27–28)), дає підстави включити його в один синонімічний ряд із *немаючий, неможливий, неможливий, бідний, убогий*. Важливо, що останній з цього ряду АС позначений найвищою в цій підгрупі частотністю: *убогий* – 17 уживань, *убогі* – 5. Крім того, тільки дві одиниці в цій лексико-семантичній підгрупі марковані знаком «плюс» стосовно інтегральної семи 'багатство, статки' – це *багатий* (6 уживань) і *вельможні* (1 вживання: *Мною правлять владки й вельможні, всі праведні судді* (Пр., 8:16)), проте перша переважно з негативною конотацією: *Багатий панує над бідними, а боржник раб позичальника* (Пр., 22:7). На протиставленні лексем *багатий – убогий, багатий – бідний* побудовані деякі з віршів Приповісток, скажімо: *Убогий зненавиджений навіть ближнім своїм, а в багатого друзі численні* (Пр., 14:20); *Убогий говорить благально, багатий же відповідає зухвало* (Пр., 18:23), *Багатий та бідний стрічаються, Господь їх обох створив* (Пр., 22:2). До периферії цієї підгрупи відносимо АС *утискувані* 'ті, що залежні від багатих і влади': *Брехливий язик ненавидить своїх утискуваних, і уста гладенькі до згуби провадять* (Пр., 26, 28) та *шляхетний* у значенні 'той, хто родом зі знаті, аристократ' і *великий* 'вельможа; знатна, багата людина': *Перед царем не пишайся, а на місці великих не стій, бо ліпше, як скажуть тобі: «Ходи вище сюди!»* аніж тебе знизити перед *шляхетним*, що бачили очі твої (Пр., 25:6–7).

4. ЛСпідгрупа «Назви осіб за рисами характеру»

Ця лексико-семантична підгрупа в кількісному плані доволі репрезентативна, позаяк характер кожної особистості – це поєднання низки якостей, уроджених і набутих у процесах навчання, виховання й розвитку. Вони проступають у ставленні (позитивному і/або негативному) до себе, інших людей, праці, довкілля. Відповідно йдеться про позитивні риси характеру (щирість, доброта, привітність, співчутливість, щедрість, ввічливість, вірність, уважність, старанність, чесність, хоробрість, шляхетність, терпеливість, скромність, працьовитість, наполегливість тощо) та негативні (жорстокість, лінивість, брехливість, зверхність, пихатість, нестримність, непостійність, жадібність, запальність, дратівливість, зарозумілість, вередливість, неввічливість, зрадливість). У Книзі

Приповістей Соломонових у перекладі І. Огієнка назви осіб-носіїв позитивних якостей, – це лексеми *роботящий, трудящий, добрий, терпеливий, милостивий, ласкавий, лагідний, сумирний, покірливий, вірнодухий, холонокровний, пильний, хоробрі, шляхетний / шляхетні, пишний, щирий / щирі, простосердий*. Їм протиставлені *лінивий, ледачий, сонливий, злий, лихий, лютий, злоокий, жорстокий, квапливий, гнівливий, зарозумілий, бундючний, непевні, глумливий, примхливий, лукавий, зажерливий, захланний*. В обох групах наявні слова-синоніми, як-от *роботящий, трудящий; ласкавий, лагідний, сумирний; щирий, простосердий*, з одного боку, та *лінивий, ледачий; злий, лихий, лютий, злоокий, жорстокий; зарозумілий, бундючний; зажерливий, захланний* – з другого. Трапляються одиниці, які у певних віршах Приповісток набувають нових значень чи відтінків значень, завдяки яким вступають у нові відношення синонімічного типу, хай і контекстуальні. Наприклад, АС *сонливий* у фрагменті *Не будь поміж тими, що жлуктять вино, поміж тими, що м'ясо собі поїдають, бо п'яниця й жерун збідніють, а сонливий одягне лахміття* (Пр., 23:20–21) – це ‘той, хто любить спати, а не працювати; ледар’. Значення ‘ледар’ у семантиці аналізованого субстантивата увиразнюють експресивно марковані іменники *п'яниця* та *жерун*, підтримуючи в такий спосіб його входження у синонімний ряд *лінивий, ледачий*.

Частину з віршів Книги Приповісток І. Огієнко побудував на протиставленні АС, розміщених на протилежних полюсах оцінної шкали «позитивна якість особистості – негативна якість», наприклад: *Думки пильного лиш на достаток ведуть, а всякий квапливий – на збиток* (Пр., 21:5); *Безбожний – то викуп за праведного, а лукавий – за щирого* (Пр., 21:18). У таких протиставленнях один із компонентів може бути виражений іменником відповідної семантики, навіть похідним від прикметника, а другий – АС: *Пождає душа лінюха, та даремно, душа ж роботящих насититься* (Пр., 13:4).

Важливо наголосити, що репрезентанти цієї лексико-семантичної підгрупи не позначені в аналізованому тексті високою частотою вживань. Виняток становить АС *лінивий*, зафіксований у 10 віршах.

5. ЛСпідгрупа «Назви осіб за фізичними характеристиками»

До цієї лексико-семантичної підгрупи зараховуємо лексеми *кульгавий, повносилий, померлі, сильний / сильні, узяті на смерть*. Вони не відзначаються частотністю (1–3 вживання) і, на проти-

вагу одиницям уже проаналізованих ЛСпідгруп, не пов'язані парадигматичними відношеннями, крім ідеографічних синонімів *сильний і повносилий* ‘той, хто повний сил і енергії’. Проте цікавим тим, що наявні серед них узуальні одиниці, а саме: «// у знач. ім. кульгавий, вого, ч.; кульгава, вої, ж. Те саме, що кульга» (СУМ, 197:); «// у знач. ім. сильний, ного, ч. Той, хто має велику фізичну силу» (СУМ, 197:); «// у знач. ім. померлий, лого, ч.; померла, лої, ж. Той, хто помер» (СУМ, 197). Порівняймо в тексті Книги Приповісток: *Як волочаться ноги в кульгавого, так у безумних устах приповістка* (Пр., 26:7); *Мудрий сильніший від сильного, а людина розумна від повносилого* (Пр., 26:7); *Людина, що блуджує від путі розуму, у зборі померлих спочине* (Пр., 21:16).

Дві ЛСпідгрупи – «*Назви осіб за спорідненістю, свояцтвом, близькістю*» та «*Назви осіб за віком*» – нечисельні: першу представляють АС *чужий* (5 уживань) / *чужі* (2 вживання), *ближній* (4 вживання) / *ближні* (1) та дериват узагальнено-якісного займенника *інший / інші*; другу – *старий* (1 вживання), *старші* (1 вживання), пор. у тексті: *Хто погорджує ближнім своїм, той позбавлений розуму* (Пр., 11:12); *Зле робить, хто за чужого поручується, хто ж поруку ненавидить, той безпечний* (Пр., 11:15); <...> *щоб слави своєї ти іншим не дав, а роки свої – для жорстокого* <...> (Пр., 5:9); *Окраса юнацтва – їхня сила, а пишність старих – сивина* (Пр., 21:16).

Крім субстантиватів ЛСГ «*Назви осіб*», у перекладеному І. Огієнком тексті Приповісток виявляємо й АС протилежної їй ЛСГ, яку, за Д. Гринчишином, В. Денисюком, можуть репрезентувати одиниці двох різновидів – назви конкретних предметів і назви абстрактних понять. В аналізованому творі наявні тільки одиниці другого типу.

6. ЛСпідгрупа «Назви абстрактних понять»

Її представляють АС у формі середнього роду однини *Боже, «святе», мале, таємне, марнотне, розумне, безбожне, слухне, правдиве, майбутнє, лукаве, зле, лихе, шляхетне, нешляхетне*. Більшість із них не належить до частотних одиниць цього твору – це переважно 1–2 вживання. На противагу зазначеному *лихе* засвідчене у 12 віршах. Наведемо деякі приклади: *Чи ж не блудять, хто оре лихе? А милість та правда для тих, хто оре добро* (Пр., 21:16); *Виявляє обмовник таємне, вірнодухий же справу ховає* (Пр., 11:13); *Чинити безбожне – огида царям, бо трон зміцнюється справедливістю* (Пр., 16:12); *Ліпше мале справедливе, ніж великі прибутки з безправ'я* (Пр., 16:8); *Свідок брехливий загине, а людина, що слухає Боже, говоритиме завжди* (Пр., 21:22). Може

видатися, на перший погляд, що в останньому вірші АС *Боже* виник на базі субстантивного словосполучення *Боже слово* шляхом елізії іменника-конкретної назви. Проте йдеться тут, очевидно, не тільки про слово, а про всі настанови Божі. На цій підставі ми зарахували його до описуваної ЛСПід-групи. Тільки один із аналізованого ряду АС І. Огієнко подав у тексті Проповістей в лапках: *Тенета людині казати «святи» нерозважно, а згодом свої обітницї досліджувати* (Пр., 20:25).

Висновки. Словниковий склад кожної мови збагачується різними шляхами й способами. Попри велику активність морфологічного афіксального словотворення, українська мова в минулому й сьогодні доволі потужно використовує й можливості неморфологічних способів словотворення, зокрема морфолого-синтаксичного та такого його різновиду, як субстантивація. Її можливостями успішно скористався І. Огієнко, здійснюючи переклад Біблії, особливо Книги Приповістей Соломонових. Аналіз перекладеного тексту Книги засвідчив велику кількість (майже 120 одиниць) ад'єктивних субстантиватів, тобто похідних, утворених шляхом переходу головно якісних прикметників різної семантики в іменники. Їх у дослідженні об'єднано, згідно з усталеною в

українському мовознавстві традицією, у дві ЛСГ – «Назви осіб» та «Назви конкретних предметів чи абстрактних понять».

Першу ЛСГ у тексті Книги Приповістей у перекладі І. Огієнка репрезентують АС семи лексико-семантичних підгруп: «Назви осіб за інтелектуальними їх характеристиками», «Назви осіб за морально-етичними їх характеристиками», «Назви осіб за їхнім майновим статусом», «Назви осіб за рисами характеру», «Назви осіб за фізичними характеристиками», «Назви осіб за спорідненістю, свояцтвом, близькістю» «Назви осіб за віком», що різняться між собою як кількістю репрезентантів, так і частотою вживання їх у тексті. Другу ЛСГ представляють АС однієї лексико-семантичної підгрупи – «Назви абстрактних понять». Перекладач скористався АС обох ЛСГ не тільки з метою уникнути повторів насамперед іменників найзагальнішого значення *чоловік, син, люди, сини*, а й з емоційно-експресивною настановою: надати своєму тексту динамізму, експресії, щоб кожна з Соломонових настанов була «почута» сучасниками й нащадками і щоб стала для них керівництвом до дії, до такого, як каже І. Огієнко, поступовання, що миле Господові й на користь людям.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ДЖЕРЕЛ

- БК** – Святиє Письмо Старого і Нового Завіту / пер. П. Куліша, І. Левицького, І. Пулюя. Київ : Українське Біблійне Товариство, 2003.
- БО** – Біблія, або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту / пер. проф. І. Огієнка. Київ : Українське Біблійне Товариство, 2012.
- БХ** – Святе Письмо Старого та Нового Завіту / пер. І. Хоменка. Ватикан : Editorial Verbo Divino, 1990.
- СТ** – Тимченко Є. Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. У 2-х книгах / Упорядники: В. В. Німчук, Г. І. Лиса. Київ–Нью-Йорк : ВПЦ «Літопис ХХ», 2003.
- СУМ** – Словник української мови : в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонів О. Особливості субстантиватів у системі богословської лексики. *Християнство і українська мова : матеріали наукової конференції*. Київ, 5–6 жовтня 2000 року. Львів : Вид-во Львівської Богословської Академії, 2000. С. 111–117.
2. Біблійні книги. Книга Приповістей. *Християнський науково-апологетичний центр*. URL: <https://ukr.bibleapologetics.org/study/knyga-prypovistej/>.
3. Бойко В. М., Давиденко Л. Б. Функційно-стилістичний потенціал субстантивованих ад'єктивів в ідіолекті Євгена Гуцала. *Література та культура Полісся*. № 98. Серія «Філологічні науки». 2020. № 14. С. 186–195.
4. Вихованець І., Городенська К. Теоретична морфологія української мови / за ред. І. Р. Вихованця. Київ : Пульсари, 2004. 398 с.
5. Гринчишин Д. Г. Явище субстантивації в українській мові. Київ : Наукова думка, 1965. 112 с.
6. Грещук В., Грещук О. Словотвір і текст: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т імені Василя Стефаника, 2022. 223 с.
7. Денисюк В. Субстантивати як результат когніції людини (на матеріалі «Щоденника» генерального хорунжого Миколи Ханенка). *Людина в мові і тексті : колективна монографія* / Жила Т. І., Зелінська О. Ю., Тищенко Т. М. [та ін.] ; за заг. ред. проф. О. Ю. Зелінської ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Видавець Сочинський М. М., 2020. С. 165–236.
8. Добосевич У. Субстантивація як вияв транспозитивних можливостей різних частин мови. *Лінгвістичні студії : зб. наук. праць* / Донецький нац. ун-т; наук. ред. А. П. Загнітко. Донецьк : Дон НУ, 2011. Вип. 22. С. 91–96.

9. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія : [монографія]. Донецьк : ДонДУ, 1996. 435 с.
10. Заєць В. Стилiстичні функції конверсії в українських періодичних виданнях ХХІ ст. *Лiнгвостилістичні студії*. 2017. Вип. 7. С. 61–70.
11. Котович В., Федурко М. Назви жінок жіночої статі в українських перекладах Біблії : семантичний та культурологічний аспекти. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 73. Т. 2. С. 168–174.
12. Пишна Н. Субстантиви на позначення назв піснеспівів релігійної термінології. *Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Філологія (мовознавство)*. 2014. Вип. 20. С. 11–15.
13. Піддубна Н. В. Інтерпретація внутрішньої форми біблійних фразеологізмів – актуальна проблема теолінгвістики. *Лiнгвістичні дослідження*: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. Харків, 2020. Вип. 53. С. 28–40. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2020.53.03>.
14. Тараненко О. О. Субстантивація. *Українська мова: Енциклопедія* / Редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 661–662.
15. Manova St. Towards a Theory of Conversion in Slavic: Evidence from Bulgarian, Russian and Serbo-Croatian. *The Slavic and East European Language Resource Center Glossos*. 2005. Issue 6. P. 1–27. URL: https://www.researchgate.net/publication/239613734_Towards_a_Theory_of_Conversion_in_Slavic_Evidence_from_Bulgarian_Russian_and_Serbo-Croatian.

REFERENCES

1. Antoniv O. (2000). Osoblyvosti substantyvantiv u systemi bohoslovskoi leksyky. [Peculiarities of substantives in the system of theological vocabulary]. *Khrystyianstvo i ukrainska mova : materialy naukovoï konferentsii*. Kyiv, 5–6 zhovtnia 2000 roku. Lviv : Vyd-vo Lvivskoi Bohoslovskoi Akademii. S. 111–117. [in Ukrainian]
2. Bibliini knyhy. Knyha Prypovistei. [Bible books. Book of Proverbs.]. *Khrystyianskyi naukovy-apolohetychnyi tsentr*. URL: <https://ukr.bibleapol.study/knyga-prypovistei/>. [in Ukrainian]
3. Boiko V. M., Davydenko L. B. (2020). Funktsiino-stylistychnyi potentsial substantyvovanykh adiektiviv v idiolekti Yevhena Hutsala. [Functional and stylistic potential of substantivized adjectives in the idiolect of Yevhen Hutsa]. *Literatura ta kultura Polissia*. № 98. Serii «Filolohichni nauky». № 14. S. 186–195. [in Ukrainian]
4. Vykhovanets I., Horodenska K. (2004). Teoretychna morfolohiia ukrainskoi movy [Theoretical morphology of the Ukrainian language] / za red. I. R. Vykhovantsia. Kyiv : Pulsary. 398 s. [in Ukrainian]
5. Hrynchyshyn D. H. (1965). Yavyshche substantyvatsii v ukrainskii movi. [The phenomenon of substantivation in the Ukrainian language]. Kyiv: Naukova dumka. 112 s. [in Ukrainian]
6. Greshchuk V., Greshchuk O. (2022). Slovtvir i tekst [Word formation and text]: monohrafiia. Ivano-Frankivsk: Prykarp. Nats. un-t imeni Vasylia Stefanyka. 223 s. [in Ukrainian]
7. Denysiuk V. (2020). Substantyvaty yak rezultat kohnitsii liudyny (na materialy «Shchodennyka» heneralnoho khorunzhoho Mykoly Khanenka). [Substantivate as a result of human cognition (based on the material from the «Diary» of General Coroner Mykola Khanenko)]. *Liudyna v movi i teksti : kolektyvna monohrafiia* / Zhyla T. I., Zelinska O. Yu., Tyshchenko T. M. [ta in.]; za zah. red. prof. O. Yu. Zelinskoi ; MON Ukrainy, Umanskyi derzh. ped. un-t imeni Pavla Tychyny. Uman : Vydavets Sochinskyi M. M. S. 165–236. [in Ukrainian]
8. Dobosevych U. (2011). Substantyvatsiia yak vyjav transpozitynykh mozhlyvostei riznykh chastyn movy. [Substantivation as a manifestation of the transpositional possibilities of different parts of speech]. *Linhvistychni studii* : zb. nauk. prats / Donetskyi nats. un-t; nauk. red. A. P. Zahnitko. Donetsk : Don NU. Vyp. 22. S. 91–96. [in Ukrainian]
9. Zahnitko A. P. (1996). Teoretychna hramatyka ukrainskoi movy. Morfolohiia [Theoretical grammar of the Ukrainian language. Morphology]: monohrafiia. Donetsk : DonDU. 435 s. [in Ukrainian]
10. Zaiets V. (2017). Stylistychni funktsii konversii v ukrainskykh periodychnykh vydanniakh ХХІ ст. [Stylistic functions of conversion in Ukrainian periodicals of the 21st century]. *Linhvostylistychni studii*. Vyp. 7. S. 61–70. [in Ukrainian]
11. Kotovych V., Fedurko M. (2024). Nazvy zhinok zhinchoi stati v ukrainskykh perekladakh Biblii: semantychnyi ta kulturolohichni aspekty. [Feminine names of women in Ukrainian translations of the Bible : semantic and cultural aspects]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Drohobych: Vydavnychiy dim «Helvetyka». Vyp. 73. T. 2. S. 168–174. [in Ukrainian]
12. Pyshna N. (2014). Substantyvy na poznachennia nazv pisnespiviv relihiinoi terminoleksyky. [Nouns denoting the names of hymns in religious terminology]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii : Filolohiia (movoznavstvo)*. Vyp. 20. S. 11–15. [in Ukrainian]
13. Pidubna N. V. (2020). Interpretatsiia vnutrishnoi formy bibliinykh frazeolohizmiv – aktualna problema teolinhvistyky. [Interpretation of the internal form of biblical phraseology is a topical problem of theolinguistics]. *Linhvistychni doslidzhennia*: zb. nauk. pr. Khark. nats. ped. un-tu imeni H. S. Skovorody. Kharkiv. Vyp. 53. S. 28–40. [in Ukrainian]
14. Taranenko O. O. (2004). [Substantyvatsiia]. *Ukrainskamova: Entsyklopediia* / Redkol.: Rusanivskyi V. M. (spivholova), Taranenko O. O. (spivholova), M. P. Ziabliuk ta in. 2-he vyd., vypr. i dop. Kyiv : Vyd-vo «Ukrainska entsyklopediia» im. M. P. Bazhana. S. 661–662. [in Ukrainian]
15. Manova St. (2005). Towards a Theory of Conversion in Slavic: Evidence from Bulgarian, Russian and Serbo-Croatian. *The Slavic and East European Language Resource Center Glossos*. Issue 6. P. 1–27. URL: https://www.researchgate.net/publication/239613734_Towards_a_Theory_of_Conversion_in_Slavic_Evidence_from_Bulgarian_Russian_and_Serbo-Croatian.